

Afstand en nabijheid

Ledevaartkerk, Chaam, zondag 19 juni 2022
Ds. Sara Dondorp

Schriftlezing: Jesaja 65: 1-9

Schriftlezing: Lucas 8:26-39

Inleiding

In nieuwsberichten zingt het rond dat er een nieuwe golf gaat komen. Een uitbraak van een nieuwe variant of subvariant van corona. We zijn allemaal heel blij dat we elkaar weer naderbij kunnen komen, maar misschien moeten we daar wel weer voorzichtiger in worden. We hebben behoefte aan nabijheid en tegelijkertijd aan afstand. De tegenpolen afstand en nabijheid zijn een thema in beide lezingen. In de profetie gaat het over het ontrouwe volk en Gods trouw. Overigens is het verleidelijk die ontrouw aan Israël te verwijten. Maar over andere volkeren gaat het hier niet. Die zouden in dezelfde situatie minstens even ontrouw zijn geweest. Het gaat dus niet speciaal over de ontrouw van Israël, maar over de ontrouw van mensen in het algemeen. En in de evangelielezing komen we een opstandige mens tegen. Of liever: een mens in diepe verwarring en psychische nood. Destijds zei men: een mens bezeten van vele demonen. Hier is de dynamiek van afstand en nabijheid nog duidelijker.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Het heeft iets weg van pubergedrag, wat we bij Jesaja lezen. "Hier ben Ik, hier ben Ik!" roept God "Maar ze zoeken mij niet, én toch laat ik me vinden!" Ze, dat zijn de Israëlieten, het volk met wie God zich verbonden heeft. Ze wenden zich van God af, ze doen niet wat de bedoeling is. Het heeft inderdaad iets weg van pubergedrag. Aan de buitenkant één en al opstandigheid. Hun ouders zijn net zo liefdevol en toeschietelijk als voordien, maar de puber loopt liever hard weg. Toegeven dat je je ouder nodig hebt, dat nooit! Maar aan de binnenkant zit een klein hartje. Aan de binnenkant zit nog altijd hetzelfde verlangen om diep in de armen van mama of papa te verdwijnen, zoals kleine kinderen dat kunnen doen. Gods armen staan wijd open om kinderen liefdevol te omhelzen. En de kinderen doen er alles aan om God te ontwijken. Het grote verlangen naar nabijheid wordt verstopt in afstandelijkheid. Pubers zijn daar heel goed in, maar volwassenen soms ook. Verlangen naar nabijheid kan heel ingewikkeld zijn. Voor je er erg in hebt, heb je van alles gezegd of geroepen en zo degene die je zou willen bereiken op afstand gezet.

In de profetie kan God er zelf overigens ook wat van. Na die eerste uitroep van toegankelijkheid: Hier ben ik! volgt een stortvloed van verwijten. Maar toch... uiteindelijk blijkt God een God van liefde te zijn. Zolang er sap in de druiventros zit, vernietig die niet! Een prachtig beeld vind ik dat. Ook al is er maar een klein restje toeschietelijkheid, laten we het contact open houden. Laten we elkaar blijven

zoeken, hoe lastig het ook is. Dwars door al het opstandige, afstotende gedrag is nog een restje te zien van het verlangen naar nabijheid. Hier laat God zich zien als een ouder die een puberkind niet loslaat. Een ouder die trouw blijft, door alle tegendraadsheid heen.

Nabijheid en afstand, aantrekken en afstoten. Dat zien we ook terug in het verhaal dat we bij Lucas lezen. Een verhaal dat in allerlei opzichten grensoverschrijdend is. Het speelt zich af buiten Galilea, buiten Israël. Aan de overkant van het meer in het land van de heidenen. Meteen loopt Jezus een heidense man tegen het lijf. Of liever: die wilde bezetene loopt Jezus tegen het lijf. Eerst is er nabijheid: de bezetene zoekt toenadering, spreekt Jezus aan. Tegelijkertijd schept hij afstand, door wat hij tegen Jezus zegt. "Wat heb ik met jou te maken! Jij, Zoon van God." Een merkwaardige dubbele boodschap is het. Want deze man, die Jezus nog nooit heeft ontmoet, weet hem op een zeer nabije en rake manier te typeren: "Zoon van de allerhoogste God, doe me geen pijn!" Dat klinkt dan weer als een verlangen naar nabijheid. Dit is duidelijk een mens in opperste verwarring. Zijn verlangen naar nabijheid uit zich in afstotend gedrag. Maar Jezus kijkt daar dwars door heen. Om in de woorden van de profeet Jesaja te spreken: hij zoekt naar het beetje sap dat nog in de druiventros zit. Jezus vraagt naar zijn naam. Hij geeft hem erkenning als mens. De man antwoordt: "Legioen". Er staat niet meer dat hij schreeuwt. Blijkbaar heeft alleen al de vraag naar zijn naam hem rustig gemaakt. Maar hij is nog niet zichzelf. Hij geeft niet zijn eigen naam. Hij is bezeten door veel demonen. Zoals de Romeinse Legioenen die het land bezet hebben.

Even tussendoor: in Lucas' tijd moet dat woord Legioen bij de hoorders het verlangen hebben opgeroepen dat die Romeinse Legioenen verdwijnen, weggaan, de afgrond in. Dat is precies wat er later met het legioen demonen gebeurt. Zo krijgt dit verhaal ook een beetje de kleur van een bevrijdingsverhaal úit de Romeinse bezetting. Een Messiaans verhaal dat verwoordt waar mensen naar verlangen.

Deze mens is dus bezeten door een legioen demonen. Kenmerk van demonen is dat ze de waarheid spreken. Maar dan wel op een meedogenloze manier. Ze spreken Jezus aan als "Zoon van de allerhoogste God" maar dan op een toon alsof het een ernstige belediging is. Jezus zoekt toenadering door te vragen naar zijn naam. De man reageert met toenadering door een naam te noemen, maar tegelijkertijd schept hij afstand door niet zijn eigen naam te noemen. Voortdurend spelen afstand en nabijheid door elkaar heen een rol.

Na dit gesprekje vertelt Lucas iets over de achtergrond van de man. De demonen hadden een afstotelijk mens van hem gemaakt. Zijn naasten hielden de man geboeid, voor zijn eigen bescherming. Hoe rottig die boeien ook klinken, er zit iets van nabijheid in. Mensen wilden hem blijkbaar in de buurt houden, hem beschermen. Maar de demonen gaven hem kracht om zich los te breken en letterlijk afstand te nemen door eenzame plaatsen op te zoeken. Onherbergzame plaatsen te midden van de doden. De demonen leidden hem letterlijk naar doodlopende wegen. Maar als hij Jezus ziet, zoekt hij naar de weg ten leven. Bij Jezus zoekt hij nabijheid, bij Jezus zoekt hij naar bevrijding.

Die demonen zijn duidelijk niet van gisteren. Ze proberen het met Jezus op een akkoordje te gooien. Gingen ze eerst nog als een razende tekeer, nu beginnen ze te smeken. De demonen die deze man in hun macht hebben, erkennen Jezus' macht over leven en dood. Ze smeken om intrek in een kudde varkens te mogen nemen. Varkens zijn in de Joodse traditie onreine dieren. Dat speelt ongetwijfeld een rol in dit verhaal. Inderdaad trekken de demonen in de varkens. Maar uiteindelijk schieten ze er helemaal niets mee op. Ze komen alsnog in de afgrond terecht, met varkens en al. Je kunt zeggen dat dat zielig is voor de varkens, inderdaad. Maar hoe dan ook zijn de demonen nu waar ze thuis horen. In de afgrond, in de onderwereld. Machteloos geworden. De bezeten mens is bevrijd.

Vervolgens draait de camera naar de plaatselijke bevolking. Mensen hebben door dat er iets bijzonders gebeurt. Ze zijn nieuwsgierig en gaan zelf een kijkje nemen. Wat hier gebeurt willen ze van nabij bekijken: nabijheid. Misschien verwachten ze een heftig spektakel te zien. Dat zijn ze van deze bezeten man in elk geval wel gewend. Maar wat ze te zien krijgen is een idyllisch plaatje. De man die ze kenden als een naakte woesteling zit keurig gekleed rustig aan Jezus' voeten te luisteren. De man die eerder zelf zijn boeien verbrak, is nu echt bevrijd. Hij zit als een volmaakte leerling en volgeling bij Jezus, zijn redder. Juist dat rustige beeld boezemt de mensen schrik aan. De fascinatie slaat om in afkeer. Ze willen van Jezus af. Wat begon als aantrekkingskracht slaat om in afstotelijkheid. De mensen vragen Jezus te vertrekken. Maar de man, van wie we nog steeds de naam niet weten, wil niets liever dan bij Jezus blijven. Maar Jezus stuurt hem naar huis. Hij stoot hem bij wijze van spreken af. Deze man moet niet bij Jezus blijven, niet in zijn nabijheid, maar in zijn eigen nabijheid. Hij moet thuiskomen. Bij zijn familie. Ga naar huis, zegt Jezus, en vertel je familie over God. Vertel wat God voor jou heeft gedaan. Dat is namelijk de les die Jezus zijn leerlingen leert: dat het Gods liefde is die mensen bevrijdt. Dat het God zelf is die mensen in hun nood erkent en hen bevrijdt van destructieve machten. De man gaat, hij neemt afstand van Jezus en gaat naar huis. Hij zoekt de nabijheid van zijn eigen familie weer op. Maar tegelijkertijd blijft hij Jezus nabij als zijn leerling. Hij wordt verkondiger van het evangelie, als één van de eersten. Nota bene als heiden in een heidens gebied. Als evangelist avant la lettre blijft hij ondanks de afstand Jezus nabij. Zo heeft hij zijn bestemming gevonden.

Afstand en nabijheid. Het zijn tegenpolen, maar ze gaan ook samen. Mochten we straks weer meer afstand moeten nemen tot elkaar, dan zou die gedachte ons misschien kunnen troosten. Maar waar het in de verhalen van vanmorgen vooral om ging was Gods verlangen naar nabijheid, en Gods vermogen om ons verlangen naar nabijheid te zien, ook als dat bij ons naar voren komt als afstandelijkheid. Hoe wij ook zijn, hoe wij ons ook voordoen, er is een God die roept: "Hier ben Ik!" Of in de woorden van lied 928: Hoe wij ook zijn, in donker gehuld of verloren geraakt, nog draagt ons een engel, nog ziet ons die Ene.
Amen.